

літератури, а також, природно, із різних аспектів україно-німецьких літературних зв'язків. Особливо варто наголосити, що цьому вченому зі світовим іменем ми зобов'язані тим, що українська література стала відомою у світі: його перу належить чимало статей в американській енциклопедії.

Він — автор численних наукових праць у ділянках німецької, слов'янської літератури та історії української церкви. З-поміж них: Іван Франко і німецька література (Мюнхен: Український Технічно-господарський інститут, 1974); *Ukrainian Literature: Укн. Modern Slavic Literature*, vol.II. — New York: Frederick Ungar, 1976. — pp. 448-532.; M.Labunka and L.Rudnytzky. *Ukrainian Catholic Church: 1946—1976.* — Philadelphia: St.Sophia Religious Association, 1976; А.Багмет. *Словник синонімів української мови* / За ред. Г.Лужницького та Л.Рудницького, Нью-Йорк, 1982. — Т.1; *Russlan Czech, Hungarian and Polish Dramatists: Укн.: Major Modern Dramatists.* — Vol. II. — New York: Frederick Ungar, 1986 — pp. 370-542; А.Полец. *Віра і Надія. Церква у злуці з Римом 1596—1996.* Фотоальбом / За ред. Л.Рудницького та О.Опанасюка. — Філадельфія: Св.Софія (Книга вийшла трьома окремими виданнями — українською, польською та англійською мовами).

Автор літературознавчих статей, зокрема, з різних аспектів україно-німецьких літературних зв'язків, присвячених творчості В.Гете, оглядів української, російської та літератури лужицьких сербів, українознавчих та літературознавчих статей в Енциклопедії Українознавства В.Кубійовича, англійських енциклопедіях, зокрема у *Encyclopedia of World Literature in the 20th Century.* — New York: Continuum, 1984—1993; *Literary Exile in the Twentieth Century.* — New York: Greenwood Press, 1991; *Research Guide to European Historical Biography 1450 — Present.* — Vol. I-VI. — Washington: D. C. — 1993; автор статей про українських письменників (головно — про Івана Франка) в численних довідкових працях, журналах і збірниках США, Канади, Німеччини, Франції, України. Він є співредактором кількох томів Записок НТШ й журналу *Nationalities Papers* тощо.

Праці, наукові розвідки Л.Рудницького стають дедалі відомішими і в Україні. Зокрема, в Україні видано “Вибране” драматурга з діаспори Григора Лужницького (Івано-Франківськ: Плай. — 1998, упоряд., вст. ст. й наукові коментарі С.Хороба), штрихи до портрета якого підготували Л.Рудницький та В.Ящун. Перу Л.Рудницького належить і біобібліографічна довідка “Григор Лужницький — письменник, літературознавець, публіцист, театрознавець, історик церкви”.

Переклав (у співавт.) англійською мовою роман О.Гончара “Собор” — Oles Honchar. *The Cathedra* Translated by Yuri Tkach and Leonid Rudnytzky / Edited by Leonid Rudnytzky. — Washington: St.Sophia Religious Association, 1989.

Леонід Рудницький — член Національної Спілки письменників України (2000). Лауреат премії ім. І.Франка (1992, за працю “Іван Франко і німецька література”, видану 1972р. за кордоном).

Удостоєний нагороди Lindback Award for Distinguished Teaching — за визначні досягнення у викладацькій роботі (1966) та нагороди Сестер чину Василя Великого за досягнення в освітній роботі (1997). Був відзначений Президентом України за внесок у розбудову Української держави (1996).

Своє 70-річчя Леонід Рудницький відзначив у повному розквіті творчих сил і зі значним творчим доробком. До його ювілею НТШ підготувало збірник наукових праць на його пошану.

Олексій Неживий

ГРИГІР ТЮТЮННИК: ОДНА ПРИСВЯТА ІВАНОВІ ЧЕНДЕЮ

Уперше цей літературний твір Григора Тютюнника був опублікований у перекладі російською мовою. Журнал „Сельская молодежь” у 1972 році (№9) вмістив оповідання під назвою „Проводины” із короткою присвятою „Іванові Чендею”. А в листі до перекладача Ніни Дангулової в червні 1972 року Григир Тютюнник писав: „А що з Сином, який приїхав тютюнового кольору „Москвичем”, як його зустріли у Ваших краях? Якщо

добре, прошу Вас, поставте, будь ласка, присвяту, чим я раніше не бавився, але на сей раз, уже дуже давно пообіцяв прекрасній людині й письменникові Івану Чендею. Так ось, якби Ви написали над оповіданням „Івану Чендею”, я вік дякував би Вам”¹.

Українською мовою оповідання вперше оприлюднене в книжці „Батьківські пороги” (К. 1972) уже під назвою „Син приїхав”, однак присвята І.Чендеєві зникла. У всіх інших виданнях, як за життя письменника, так і в найновіших, вона, на жаль, так і не з’явилася.

Для письменника І.Чендея кінець 60-х і 70-ті роки минулого століття стали найважчими в його творчій біографії. Збірка „Березневий сніг” (К., 1968) зазнала жорстокої критики і, що найголовніше, не від професійної критики, а за підписами читачів-земляків автора. Так у газеті „Молодь України” (7 верес. 1969 р.) під рубрикою „Читач висловлює думку” за підписом *М.Климентюк, член КПРС з 1929 р.*, була надрукована стаття, у якій давалася злісна й нищівна ідеологічна оцінка книжки: „Іван Чендей, йдучи не за історичною правдою, а мабуть, керуючись окремими негативними фактами з нашого життя, тим самим сходить з позицій, на яких повинен стояти радянський митець.

[...] Очевидно, святий закон наших радянських письменників — писати історію сучасності, своїм словом виховувати молоде покоління, у змалюванні образів керуватися правдою життя, а не „правдою” фактиків, які не відбивають загального суспільного поступу — для І.Чендея неприйнятний”.

До речі, у цій самій газеті вже наступного місяця критичні оцінки спрямовувалися вже на книжку Григора Тютюнника „Деревій” (К., 1969). Мова йде про рецензію Вол.Мельника „На підступах до вершини” („Молодь України”, 5 жовт. 1969 р.), де теж вистачало звинувачень із вузько-соціологічних та ідеологічних позицій: „Так у чому ж тоді недовершеність оповідання „Перед грозою” і йому подібних? Думається, в тому, що, зосереджуючи всю свою увагу на правдивості, витонченості показу певного факту, автор залишає своїх героїв поза проблемами суспільства, не наділяє їх яскравими рисами характеру людини свого часу...”. А далі ще категоричніше: „Не відчувається суспільного тла, яскравих характерів героїв і в таких оповіданнях, як „Червоний морок”, „Обмарило”, „Комета”, „Смерть кавалера”. І врешті-решт: „В оповіданнях же Григора Тютюнника герої часто-густо не сягають зором далі своєї хати”.

Літературознавець Г.Сивокінь у статті „Іван Чендей в історії української літератури ХХ ст.” („Дивослово”. — 2002. — №5) також наводить приклад, як у газ. „Закарпатська правда” від 9 березня 1969 р. за трьома підписами друкувався матеріал „Чому обурилися дубівчани?”, де розповідалося, як односельці письменника дружно виступили проти спотворення правди в таких творах, як „Березневий сніг”, „Іван”, „Птахи полишають гнізда”, бо, мовляв, автор відійшов від позицій соціалістичного реалізму...

Тоді І.Чендею не допомогло навіть те, що в академічній „Історії української літератури” (К., 1971 р.) його ім’я згадувалося кількаразово серед талановитих письменників часто поряд з ім’ям Григора Тютюнника, а його роман „Птахи полишають гнізда” автор розділу „Проза” літературознавець В.Дончик ось як охарактеризував: „основним рушієм внутрішнього конфлікту і є драматичний стик минулого та сучасного, розкритий через тонко й точно змальований характер”, до того ж письменник виписує характери, пильнуючи їх соціальні, національні, емоційні особливості².

Сам І.Чендей про роки замовчування в інтерв’ю „Відчуваю, що залишилося небагато...” сказав так: „Найважче зносилося те, що була повна мовчанка, ізоляція. Добре зроблені матеріали не брали навіть в газету. Було так, що місяцями ніхто не озивався, не телефонував. Друзів було повно, і раптом — голий простір довкола³.

Отже, присвята Григора Тютюнника говорить про його чесну, принципову позицію, бажання хоча б таким чином висловити своє ставлення до високого таланту І.Чендея. У творчості їх насамперед ріднило намагання відобразити національний характер, образ світу українців по-справжньому реалістично, як такий, що зазнав руйнівної деформації

¹ „Щоб було світло й слово”: Листування Григора Тютюнника / Передм., упоряд., приміт., підготовка текстів О.І.Неживого. — Луганськ, 2004. — С. 122.

² *Історія української літератури*. — К., 1971. — С. 410.

³ „Українська мова та література”. — 2002. — № 40.

в тоталітарному суспільстві, де знецінювалося і знищувалося все етнічне, національне.

Будь-який сумнів у тому, що Григорій Тютюнник присвятив І.Чендею саме оповідання „Син приїхав”, виключається, адже за філософсько-художнім відображенням цей твір значною мірою співзвучний із головною проблематикою його літературних творів, а особливо роману „Птахи полишають гнізда” та повісті „Іван”.

У 60-х рр. ХХ століття, коли матеріального достатку в житті українців стало більше, ще виразнішим контрастом постала проблема бездуховності, а точніше — справжньої духовної катастрофи. Учорашні селяни, тобто юнаки й дівчата, що приїхали до міста й утратили традиційний спосіб життя, опинилися на узбіччі чи маргінесах духовної культури, й тоді щонедільного вихідного по дворах у селі тільки й чути: „Папа, а как у вас тепер навпростець ходять до лавки?” Тепер їхні помисли, мрії, бажання здебільшого зосереджувались на матеріальних цінностях, тому й головний герой оповідання „Син приїхав” ставить в один ряд як речі, так і своїх рідних, по-суті, не розрізняючи їх: „Тепер Павло мав усе: квартиру, жінку, машину, сина, двісті карбованців заробітку разом з премією і почував себе так, як йому й хотілося: спокійно, впевнено і незалежно”⁴.

Українське село — ця правічна основа творення, формування й побутування національної духовності теж змінилася, і вже батько — старий Дзякун, виряджений у подаровані сином і невісткою нейлонову сорочку та сірий у сосонку костюм за шістьнадцять карбованців і сорок дві копійки, з усіх сил старається догодити синові: „Та й скільки ж людей під твоїм руководительством?”.

Навіть прадавній обряд хрещення маленького Борі Дзякуна перетворюється на просту формальність як для старої Дзякунки, так і її невістки: „Коли опинилися за ворітьми, Рита сказала, ледь примруживши гарненькі очі:

— Такий красивий та привітний...

Дзякунка помітила той дівоцький прижмур і мовила сердито:

— Еге ж, за десятку можна і в янгола обернутися. Ходім швиденько до автобуза, бо пече так, що ще й м'ясо пропахне, то будуть нам хрестини.

І вперше подумала про невістку погано” (с. 259).

Гурт односельців уже не здатний і пісню заспівати, здавалось би знану всіма ще з дитинства...

Коли митцеві 20 травня 1972 р. виповнилося 50 років з дня народження, Григорій Тютюнник один із небагатьох надіслав сердечне вітання. Про це промовисто свідчить лист І.Чендея, який друкується вперше⁵:

„Дорогий Григоріє Михайловичу!

Кланяюся Вам і щиро дякую за добре слово при нагоді мого піввіку. Дістати од вас телеграму було справді приємно і радісно. Дякую Вам за радість.

Завжди думаю про Вас з щирим хвилюванням, як думають про окрасу високого мистецтва літератури, як думають про того, хто в дорогу пішов і уже ніколи з неї не зійде...

Бажаю Вам великих радостей у творчості, тих самих, що не обходяться без мук, сумнівів і тривог. Тим більші ті радості.

Будьте мудрі, ощадливі, бережіть себе, своє здоров'я!

Щиро Ваш І.Чендей.

Ужгород, 12 червня 1972 р.”

Отож віриться, що в наступних виданнях будуть текстологічно досліджені всі твори Григора Тютюнника, повернеться їх авторська первозданність, зокрема й присвята Іванові Чендею оповідання „Син приїхав”.

м.Луганськ

⁴ Тютюнник Г. Облога: Вибр. твори / Передм., упоряд. та прим. В.Дончика. — 2 вид. — К., 2004. — С. 252.

⁵ Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. — Ф. 966. — Опис 1. — Од. зб. 34.